Prof. Dr hab. Nicole Nau
Katedra Skandynawistyki UAM

2018/2019 semestr letni

POLITYKA JĘZYKOWA W KRAJACH SKANDYNAWSKICH

Szósty wykład

08.04.2019

DZISIAJ: INNE JĘZYKI

- Mniejszości i języki mniejszościowe
- Inne inne języki
- Zadania polityki językowej
- Zagrożenie i witalność języków
- Wasze prezentacje

JĘZYK MNIEJSZOŚCIOWY (MINORITY LANGUAGE)

? język, który używa mniej ludzi niż inny język (na danym terytorium)

? język jakiejś mniejszości (którą trzeba definiować innymi kryteriami)

MNIEJSZOŚĆ – POJĘCIE LICZBOWE

"The terms *majority* and *minority* refer primarily to numerical relations. A population group that consists of more than half of the population in a state is a majority; a minority is less than half."

(Maciejewski, *The languages of the Baltic Sea Region*)

ALE…

"In the Latvian case, the difference in size between the Latvian majority (56.4%) and the Russian-speaking minority (37.4%; Russians 30.3%, Ukrainians 2.8%, and Belorussians 4.3%) is not large enough to account neatly for a majority-minority relationship. Psychologically, Russians do not feel themselves a minority nor do the Latvians have feelings of a majority. Therefore it is not very useful to equate the status of Russians in Latvia with that of minorities in western Europe without taking into account political and ethnodemographical processes in Latvia in the twentieth century…"

(Druviete 1998: 169)

BEZ WIĘKSZOŚCI NIE MA MNIEJSZOŚCI

SOUTH AFRICA'S HOME LANGUAGES (1990)

Language	Number of speakers	Percentage of population
Zulu	9,200,144	**22.6**
Xhosa	7,196,118	**17.9**
Afrikaans	5,811,547	**14.4**
Pedi	3,695,846	**9.2**
English	3,457,467	**8.6**
Tswana	3,301,774	**8.2**
South Sotho	3,104,197	**7.7**
Tsonga	1,756,105	**4.4**
Swati	1,013,193	**2.5**
Venda	876,409	**2.2**
Ndebele	586,961	**1.5**

WIKIPEDIA ON BOLIVIA

«**Bolivia** has great linguistic diversity as a result of its multiculturalism. The Constitution of Bolivia recognizes 37 official languages, aside from Spanish. These include the languages of the native indigenous nations of Bolivia, which are Aymara, Araona, Baure, Bésiro, Canichana, Cavineño, Cayubaba, Chacobo, Chiman, Ese Ejja, Guaraní, Guarasuawe, Guarayu, Itonama, Leco, Machajuyai-Kallawaya, Machineri, Maropa, Mojeño-Trinitario, Mojeño-Ignaciano, Moré, Mosetén, Movima, Pacawara, Puquina, Quechua, Sirionó, Tacana, Tapiete, Toromona, Uruchipaya, Weenhayek, Yaminawa, Yuki, Yuracaré and Zamuco.»

Demographics [edit]

Language	people	percent
Quechua	2,281,198	25.08%
Aymara	1,525,321	16.77%
Guaraní	62,575	0.69%
Other native	49,432	0.54%
All native	3,918,526	43.09%
Only native	960,491	10.56%
Native and Spanish	2,739,407	30.12%
Only Spanish	4,082,219	44.89%
Spanish	6,821,626	75.01%
Foreign	250,754	2.76%
Spanish and foreign	4,115,751	45.25%

Languages in Switzerland

63.0% (Swiss) German
22.7% French
8.1% Italian
0.5% Romansh

23.3% other natve language

Foreign languages: English, Portuguese

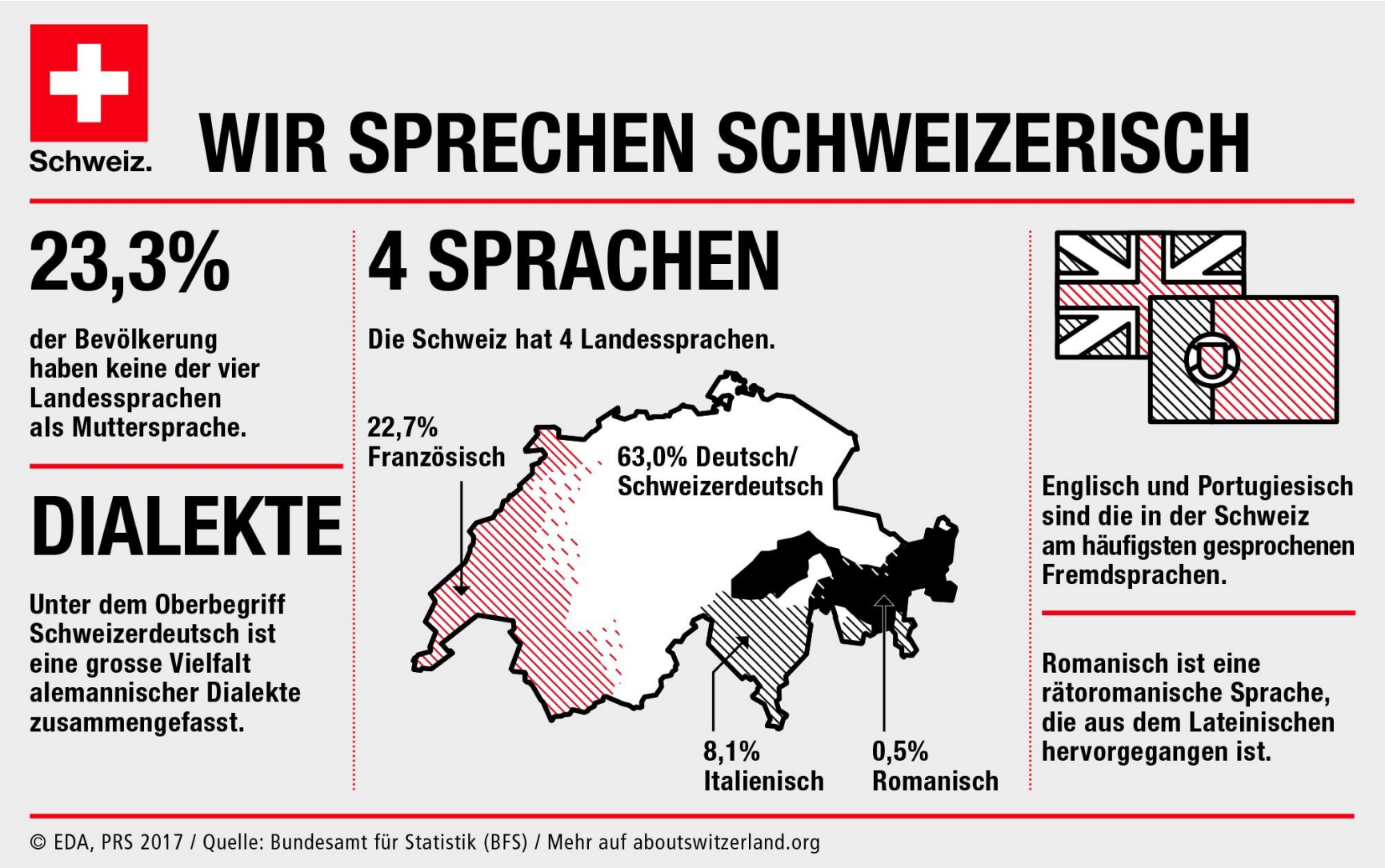

https://www.eda.admin.ch/aboutswitzerland/de/home/gesellschaft/sprachen/die-sprachen---fakten-und-zahlen.html

MNIEJSZOŚĆ NARODOWA/ETNICZNA

w Polsce:

Dz.U.2017.0.823 t.j. - Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym

https://www.lexlege.pl/ustawa-o-mniejszosciach-narodowych-i-etnicznych-oraz-o-jezyku-regionalnym/

2.1. **Mniejszością narodową**, w rozumieniu ustawy, jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;

2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;

3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;

4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;

5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;

6) utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

(Mniejszość **etniczna**: 1)-5), ale nie 6); w 4) „etnicznej” zamiast „narodowej”)

Mniejszości narodowe:

1) białoruską;
2) czeską;
3) litewską;
4) niemiecką;
5) ormiańską;
6) rosyjską;
7) słowacką;
8) ukraińską;
9) żydowską.

Mneijszości etniczne:

1) karaimską;
2) łemkowską;
3) romską;
4) tatarską.

A JĘZYK?

Ilekroć w ustawie jest mowa o:
[…]

2) języku mniejszości - rozumie się przez to własny język mniejszości narodowej lub etnicznej, o których mowa w **art. 2** *ustawowe pojęcie mniejszości narodowej i etnicznej*,

FINLAND: DEFINITION OF SÁMI PERSON IN THE SÁMI PARLIAMENT ACT OF 1995

For the purpose of this Act, a Sámi means a person who considers himself a Sámi, provided:

(1) That he himself or at least one of his parents or grandparents has learnt Sámi as his first language;

(2) That he is a descendent of a person who has been entered in a land, taxation or population register as a mountain, forest or fishing Lapp; or

(3) That at least one of his parents has or could have been registered as an elector for an election to the Sámi Delegation or the Sámi Parliament.

KTO NALEŻY DO MNIEJSZOŚCI? POLSKA:

Art. 14. Przez liczbę mieszkańców gminy należących do mniejszości […] należy rozumieć liczbę urzędowo ustaloną jako wynik ostatniego spisu powszechnego.

Art. 4.

1. Każda osoba należąca do mniejszości ma prawo do swobodnej decyzji o traktowaniu jej jako osoby należącej bądź też nienależącej do mniejszości, a wybór taki lub korzystanie ze związanych z tym wyborem praw nie pociąga za sobą jakichkolwiek niekorzystnych skutków.

POLSKA: W JAKIM JĘZYKU (JĘZYKACH) ROZMAWIA PAN/PANI W DOMU?

2002

po polsku (wyłącznie)	36.802.514	98,06%
po niemiecku	196.841	0,52%
po kaszubsku	52.665	0,14%
po śląsku	56.643	0,15%
po białorusku	40.226	0,11%
po ukraińsku	21.155	0,06%
po romsku	15.657	0,04%
po rosyjsku	12.125	0,03%
po litewsku	5.696	< 0,02%
po łemkowsku	5.605	> 0,01%
po czesku	1.226	< 0,01%
po słowacku	794	< 0,01%
po ormiańsku	321	< 0,01%
po hebrajsku	207	< 0,01%
w jidysz	36	
po tatarsku	9	-
po karaimsku	0	-

A 2012 ->

po polsku	37 815 606	98,19%
po śląsku	529 377	1,37%
po kaszubsku	108.140	0,28%
po niemiecku	96.461	0,25%
po białorusku	26.448	0,07%
po ukraińsku	24.539	0,06%
po rosyjsku	19.805	0,05%
po romsku	14.468	0,04%
po łemkowsku	6.279	< 0,02%
po litewsku	5.303	> 0,01%
po ormiańsku	1.847	< 0,01%
po czesku	1.451	< 0,01%
po słowacku	765	< 0,01%
po hebrajsku	321	< 0,01%
w jidysz	90	
po tatarsku	9	-
po karaimsku	0	-
pojawiły się również następujące odpowiedzi:		
gwara pogranicza polsko-białoruskiego	669	< 0,01%
po rusku	626	< 0,01%
gwara białoruska („język prosty”)	549	< 0,01%
gwara białorusko-ukraińska	516	< 0,01%

http://pl.languagesindanger.eu/book-of-knowledge/pakiet-dla-szkol-o-jezykach-mniejszosciowych/jezykowa-mozaika-ziem-polskich/

CO TO ZA JĘZYK? CZY TEKST JEST ZNANY?

Lita tuwmusz jerim, sien sawluchka ukszahan!
Sien degryjny tiek ol bolur anlahan,
Kim sieni taz etkien. Biugiun kiorkujniu jasnawda
Kioriam, da jazamyn, ki kiusianczim sindie!

Aziz ana, ki karejs jarych Czestochowny
Da Iti Kabachta balkyjs! Sien ki szaharny
Nowogrodek inam ulusujba abrajsyn -

INNY INNY JĘZYK: KASZUBSKI

1. Za język regionalny w rozumieniu ustawy, zgodnie z Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, uważa się język, który:

1) jest tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez jego obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa;

2) różni się od oficjalnego języka tego państwa; nie obejmuje to ani dialektów oficjalnego języka państwa, ani języków migrantów.

2. Językiem regionalnym w rozumieniu ustawy jest język kaszubski.

JĘZYKI REGIONALNE / KOLATERALNE W EUROPIE

Wicherkiewicz, Tomasz. 2014. *Regionalne języki kolateralne Europy - porównawcze studia przypadku z polityki językowej*. Poznań.

Przykłady:

Język kaszubski w Polsce

Język dolnoniemiecki w Niemczech

Język scots w Skocji

Język asturyjski w Hiszpanii

Język łatgalski w Łotwie

…

CHARAKTERYSTYKI JĘZYKÓW KOLATERALNYCH (WICHERKIEWICZ 2014, 89-91)

- Język autochtoniczny na danym terytorium
- Mówcy nie są odrębnym etnosem, brak puczucie odrębności narodowej => opór przeciwko statusowi mniejszości
- Silne poczucie tożsamości regionalnej, język jako ważny czynnik
- Język ma wspólną w pewnych etapach historię z językim dominującym (jak i odrębną) – języki są bliskie
- Ma lub miał pewień standard i tradycję piśmennicstwa
- Często w przeszłości miał wyższy status i prestiż, a w 20 w. niższy
- Funkcjonuje nadał w domenach poza domu

EUROPEJSKA KARTA JĘZYKOW REGIONALNYCH LUB MNIEJSZOŚCIOWYCH (RADA EUROPY 1992)

PAŃSTWO PODPISUJE
PAŃSTWO RATYFIKUJE
EUROPA MONITORUJE

CO MOŻE BYĆ UREGULOWANE?

=> PROSZĘ CZYTAĆ W DOMU

Dla celów niniejszej karty:

a) „języki regionalne lub mniejszościowe" oznaczają języki, które:

(i) są tradycyjnie używane na określonym terytorium państwa przez obywateli tego państwa tworzących grupę mniejszą liczebnie od pozostałej części ludności tego państwa,

(ii) różnią się od oficjalnego języka (języków) tego państwa,

nie obejmuje to ani dialektów oficjalnego języka (języków) tego państwa, ani języków migrantów,

RÓŻNE MNIEJSZOŚCI (NARODOWE/ETNICZNE) PROTOTYP? ROLA JĘZYKA?

«An *indigenous linguistic minority* is a community of people who share a number of common characteristics, among them the fact that they speak their own language, and who perceive themselves as different from the groups of speakers of the majority language. They are settled in a given area, the *minority area*, where they have lived for a considerable length of time, usually for centuries. In that area the language in question, which is not that of the majority of that state's citizens, is spoken by all, or at any rate a sizeable proportion, of the members of the linguistic community.» (Hofmann 1991: 221)

Examples?

DIFFERENT MINORITIES: FIND EXAMPLES

Indigenous or autochtonous vs. allochtonuos

Territorial minorities

Border minorities

"Post-colonial" minorities

Non-territorial minorities

Labour migrants

Refugees

…

Więcej o tym czytać w domu!

INNE INNE JĘZYKI: JĘZYKI MIGOWE

Polska: Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się

Ilekroć w ustawie jest mowa o: […]

2) polskim języku migowym (PJM) – należy przez to rozumieć naturalny wizualno-przestrzenny język komunikowania się osób uprawnionych;

3) systemie językowo-migowym (SJM) – należy przez to rozumieć podstawowy środek komunikowania się osób uprawnionych, w którym znaki migowe wspierają wypowiedź dźwiękowo-artykulacyjną;

https://www.youtube.com/watch?v=k0oUS13yi64

ŹRÓDŁA O JĘZYKACH „INNYCH”

- https://www.ethnologue.com/
- http://endangeredlanguages.com/
- http://inne-jezyki.amu.edu.pl/Frontend/
- http://languagesindanger.eu/
-

ZAGROŻENIE I WITALNOŚĆ JĘZYKÓW – JAK MIERZYĆ?

UNESCO Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages. (2003). *Language Vitality and Endangerment*, UNESCO. Online: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000183699

Lewis, P. and Simon, G. F. (2010). *Assessing Endangerment: Expanding Fisherman's GIDS.* Download: https://www.lingv.ro/RRL-2010.html

N. Nau's lectures on Endangered languages
2015: http://naunicol-e.home.amu.edu.pl/?page_id=250 (slides from lecture 2)

2017: (slides from lectures 3 and 4)
http://elld.home.amu.edu.pl/?page_id=341&preview_id=341&preview_nonce=0b93e3f208&preview=true

FACTORS THAT DETERMINE LANGUAGE VITALITY (UNESCO ATLAS)

WASZE PREZENTACJE: JĘZYKI
PROSZĘ SIĘ WPISAĆ W PLIK W GOOGLE DOC

Języki samskie (można rozdzielić albo według języka, albo według kraju)

Język(i) romskie (Romani, Skandoromani) w różnych krajach

Inne „klasyczne” języki mniejszościowe

Języki migowe

Języki allochtoniczne (imigrantów) w krajach skandynawskich – w tym polski…

Języki regionalne / dialekty z ambicjami językowymi

Języki skandynawskie jako języki mniejszościowe w innych krajach (w tym w innym kraju skandynawskich, np. norweski w Szwecji)

Szwedzki w Finlandii

Farerski; Grenlandzki

WASZE PREZENTACJE: ZAGADNIENIA I STRUKTUR

Zobacz plik „Instrukcje” (PolJezSkan_Instrukce.pdf)